

регулюють певні види медичної діяльності, що впливають на репродукцію людини. До них відносяться:

- Республіка Узбекистан - Закон Республіки Узбекистан "Про охорону здоров'я громадян" від 29 серпня 1996 р. № 265-І;

- Республіка Білорусь - Закон Республіки Білорусь "Про охорону здоров'я" від 18 червня 1993 р. № 2435-ХІІ (у ред. закону від 20 червня 2008 р.), Закон Республіки Білорусь "Про демографічну безпеку Республіки Білорусь" від 4 січня 2002 р. № 80-3;

- Україна - Основи законодавства України про охорону здоров'я;

- Азербайджанська Республіка - Закон Азербайджанської Республіки "Про охорону здоров'я населення" від 26 червня 1997 р. № 360-ІГ.

Що стосується Єврейського законодавства, то цю проблему - хто є законною матір'ю дитини, сурогатна мати чи генетична - єврейські вчені розглядають з трьох позицій. Перша: генетична мати є законною матір'ю. Ця думка підтверджується такою нормою: "походження визначено генами". Друга: законною є сурогатна мати. Альтернативна позиція базується на тому, що пересаджений орган (ембріон) стає невід'ємною частиною організму сурогатної матері. Тобто плід розриває свої правовідносини зі своїми генетичними батьками в момент розташування його в організмі сурогатної матері. Третя: обидві матері є законними. У законодавстві існує єдиний прецедент, який підтверджує цю думку. У такому разі дитині заборонено одружуватися з дітьми обох матерів відповідно до закону інцесту.

Із застосуванням сурогатного материнства в Ізраїлі виникли певні проблеми, які потребують законодавчого регулювання:

- єврейська національність передається від матері;
- первісток за законом має певні права;
- дитина, народжена поза шлюбом, має певні обмеження.

Щодо угоди з сурогатною матір'ю, то в Ізраїлі предметом такої угоди розглядають дитину, яка продається. Але за принципами єврейського закону - людина не може передавати право на щось, що ще не існує або не перебуває в її володінні.

Отже, законодавче закріплення допоміжних репродуктивних технологій у різних державах світу регулю-

ється по-різному. Багато правових і етичних дилем викликає сурогатне материнство, особливо щодо питання, хто є законною матір'ю. Незалежно від того, в якій державі закон має справу з цією проблемою, зрозумілим є те, що дитина має зв'язок з обома матерями, що є дилемою для суспільства. Незалежно від того, яка юрисдикція, який закон керує народженням дитини, зобов'язаннями між цими двома жінками незмінні ніяким законом. Закон може лише вказати, яка жінка має законне право забрати дитину.

Література

1. Довідник з питань репродуктивного здоров'я / За ред. Н.Г. Гойди - К.: Вид-во Раєвського, 2004. - 128 с.

2. Сімейне право України / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. - К., 2010. - 320 с.

3. Дронова Ю.А. Что нужно знать о суррогатном материнстве. - М., 2007. - 112 с.

4. Рубець І. Застосування допоміжних репродуктивних технологій: суб'єктний склад і його законодавчі обмеження // Підприємництво, госп-во і право: Щомісяч. наук.-практ. госп.-прав. журн. - 2011. - № 8. - С. 68-73.

5. Скалецька З.С. Правовий статус сурогатної матері в зарубіжних країнах. - [Електронний ресурс]: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2000_18-1/48_skaletska_zs.pdf.

6. Борминская Д.С. Права ребёнка в контексте суррогатного материнства на примере Англии и Франции / Семейное право на рубеже XX-XI веков. К 20- летию Конвенции ООН о правах ребёнка: Материалы международной научно-практической конференции (г. Казань, Казанский федеральный университет, 18 декабря 2010 г.) / Отв. ред. О.Н. Низамиева. - М.: Статут, 2011. - С. 8-13.

7. Свитнев К.Н. Суррогатное материнство: проблемы правового регулирования и правоприменения. // Правовые вопросы в здравоохранении. - 2011. - № 9. - С. 52-61.

8. Романовский Г.Б. Репродуктивные права в России и странах СНГ: сравнительно-правовое исследование: Монография. - Пенза: Изд-во ПГУ, 2009. - 128 с.

Вонсович Х. І.

здобувач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ
Надійшла до редакції 29.08.2012

УДК 347.44

ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Денисюк В. В.

Порядок укладення договору досліджується цивілістами на протязі тривалого часу. Серед останніх публікацій, присвячених цій тематиці, слід виділити роботи С.А. Денисова [1], С.О. Бородовського [2], М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського [3], О.В. Дзери [4]. Однак до сьогодні не вирішеним залишається низка проблемних питань, зокрема: що таке порядок укладення договору, яка його правова природа й види; як співвідносяться між собою порядок і спосіб укладення договору; чи є необхідність виділяти в самостійну стадію отримання акцепту.

У рамках цієї публікації ми спробуємо вирішити поставлені питання, а також порівняти відповідні положення законодавства України з положеннями наднаціонального торгового права (*lex mercatoria*), що містяться в Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. [5] (далі - ВК), Прин-

ципах міжнародних комерційних договорів УНІДРУА 1994 р. [6] (далі - Принципи УНІДРУА), Принципах європейського контрактного права [7] (далі - Принципи ЄКП).

У доктрині зроблені спроби дати визначення порядку укладення договору. А.Г. Биков вважає, що порядок укладення договору - це передбачені правовими нормами послідовність і способи оформлення договірних відносин, а способом є певного роду дії, за допомогою яких досягається взаємоузгодженість волі сторін [8, 468]. С.О. Бородовський розглядає порядок укладення договору як визначену правовими нормами юридико-логічну послідовність стадій встановлення цивільних прав і обов'язків, здійснених на основі погоджених дій осіб, звернених назустріч одна одній і виражених у різних способах узгодження змісту договору [2, 7]. В інших джерелах йдеться про нормативно закріплені взаємні

© В.В. Денисюк, 2012

дії сторін, звернені до іншої сторони, спрямовані на встановлення договірних відносин і визначення змісту договірної зобов'язання [9, 30]. Цей підхід здається лаконічнішим і вдалішим.

С.М. Бервено зазначає, що договір укладається за допомогою певних дій сторін договору, нормативно кваліфікованих способами укладення договору. При цьому під способами укладення договору пропонується розуміти нормативно врегульовану систему здійснення суб'єктами дій, через які досягається вільне й взаємне узгодження волі сторін договору [4, 183]. Отже, автор розрізняє поняття “порядок” і “спосіб” укладення договору, але, на жаль, не співвідносить їх. З урахуванням цього, пропонуємо визначити порядок укладення договору як законодавчо визначений спосіб дій суб'єктів договірних правовідносин, спрямований на виникнення договірної зобов'язання й визначення його змісту. На нашу думку, поняття “спосіб” недоречно розглядати стосовно загального порядку укладення договору, оскільки він передбачає тільки один спосіб укладення договору (ст. 638 Цивільного кодексу України). Отже, спосіб і порядок укладення договору співпадають, якщо йдеться про класичні договірні правовідносини. Спеціальний же порядок передбачає укладення договорів, які мають свої особливості, що залежать від способів укладення договору (укладення договору в обов'язковому порядку, за згодою третіх осіб, на торгах, на біржі, за рішенням суду тощо).

Укладення договору складається з декількох етапів: спочатку необхідно досягнути домовленості по всім істотним умовам (консенсус); потім - надати йому необхідної форми (учинення правочину). Такими є етапи укладення консенсуального договору. Якщо ж йдеться про реальний договір чи договір, що підлягає державній реєстрації, то в цю модель необхідно додати, відповідно, чи передачу речі, чи державну реєстрацію договору (правочину), або ж у певних випадках і те, і інше. Хронологічно це виглядає наступним чином: 1) переддоговірні контакти сторін (переговори); 2) оферта; 3) розгляд оферти; 4) акцепт оферти. При цьому стадії оферти й акцепту є обов'язковими у всіх випадках.

Стадія переговорів є факультативною й використовується на розсуд сторін. Так стаття 2.15. Принципів УНІДРУА й ст. 2:301 Принципів ЄКП передбачають, що сторона вільна проводити переговори й не несе відповідальності за недосягнення домовленості. Однак сторона, що веде або перериває переговори недобросовісно, є відповідальною за збитки, заподіяні іншій стороні. Недобросовісним, зокрема, є вступ стороною в переговори або їхнє продовження при відсутності наміру досягнути домовленості з іншою стороною. У ході переговорів однієї зі сторін може надаватися конфіденційна інформація. У такому разі ст. 2:302 Принципів ЄКП вимагає, щоб інша сторона не розкривала цю інформацію й не використовувала її для своїх власних цілей незалежно від того, чи буде укладено договір. Засоби правового захисту за порушення цього обов'язку можуть містити компенсацію за упущену вигоду й повернення благ, отриманих від іншої сторони.

ЦК України на відміну від Принципів УНІДРУА й ЄКП не містить спеціальних норм, присвячених переговорам і відповідальності сторін за їх недобросовісне ведення. Тому всі відносини, що виникають у процесі укладення договору й пов'язані з проведенням переговорів, регулюються відповідними загальними нормами ЦК

України. Проте ці відносини, як на нашу думку, потребують спеціального правового регулювання. Зокрема, останнім часом стало актуальним питання про природу меморандумів про взаєморозуміння, протоколів про наміри тощо, які часто фігурують у процесі переговорів по значним угодам. Такі документи, на думку українського законодавця, далеко не завжди є попередніми договорами, тому їх правова природа потребує окремого розгляду.

У літературі, залежно від критеріїв поділу, виділяються різні способи укладення договорів. Відповідно до характеру формування волевиявлення: конкурентний і неконкурентний. За способом узгодження змісту договору: загальний, спеціальний і судовий. За мірою свободи волевиявлення: спосіб, при якому договори укладаються на основі вільного волевиявлення, або в обов'язковому порядку [4, 183-184]. Загальний порядок укладення договору врегульовано Главою 53 “Укладення, зміна і розірвання договору” ЦК України (ст. ст. 638-650). Відповідно до ч. 1 ст. 638 ЦК України договір укладається шляхом пропозиції однієї сторони укласти договір (оферти) й прийняття пропозиції (акцепту) другою стороною. Отже, загальний порядок укладення договору передбачає дві стадії: оферту й акцепт, що є загальноновизнаним у доктрині. Хоча деякі автори розглядають не дві, а три стадії: відправлення оферти; акцепт; отримання акцепту оферентом [1, 248]. Третю стадію пропонується виділяти для випадків укладення договорів між “відсутніми”.

Зі справедливою критикою визнання моменту отримання оферентом акцепту самостійною стадією укладення договору свого часу виступив І.Б. Новицький, який стверджував, що насправді після отримання пропозиції її адресатом, можна виділити ще й: а) рішення адресата оферти прийняти цю пропозицію й вираження волі на прийняття пропозиції; б) відправлення адресатом оферти відповіді (зі згодою на пропозицію); в) отримання відповіді оферентом; г) момент, коли оферент фактично дізнається про зміст отриманої відповіді [10, 390]. С.А. Денисов, який наполягає на визнанні самостійності стадії отримання акцепту, стверджує, що, заперечуючи самостійність цієї стадії, нівелюється юридичне значення факту отримання акцепту оферентом [1, 248]. Ми не можемо погодитися із цією тезою, оскільки в літературі не виділяється самостійної стадії отримання оферти, при тому, що цей момент є не менш важливим, бо з цього моменту пропозиція набуває юридичної сили й зобов'язує оферента. На нашу думку, отримання акцепту так само, як і отримання оферти слід розглядати як субстадії відповідних стадій укладення договору. Так отримання оферти її адресатом буде субстадією стадії оферти, а отримання акцепту оферентом буде субстадією стадії акцепту.

Правова природа порядку укладення договору полягає у визнанні його процесом формування волі та її фіксацію в умовах договору як домовленості. У літературі домовленість розглядається як спільний вольовий акт (волевиявлення) [11, 85] або ж як погоджена воля сторін [12, 95]. З позицій загальної теорії права специфіка договору полягає в тому, що він виражає не одноособове чи єдине (злите) волевиявлення, а певну множинність відокремлених волевиявлень, які й погоджуються в договірному акті [13, 74].

Отже, домовленість складається із зустрічно спрямованих і взаємоузгоджених волевиявлень контрагентів. За загальним правилом, така спрямованість носить

взаємопротилежний характер. Так, якщо одна особа бажає продати земельну ділянку, то домовленості можна досягнути тільки з тією особою, яка бажає її купити. Воля й волевиявлення спрямовані на досягнення взаємопротилежного правового результату: в однієї сторони це припинення права власності й отримання грошових коштів, у другої - виникнення права власності й позбавлення певної суми грошових коштів. Винятками із загального правила є договір про спільну діяльність, договір простого товариства й установчий договір, у яких волевиявлення сторін не має зустрічного й взаємопротилежного характеру. Навпаки, воно має єдину спрямованість на досягнення спільної мети. В.І. Синайський, критикуючи визначення договору як домовленості, а не особливого волевиявлення, писав, що згода передбачає поєднання двох волей, а не утворення нової єдиної волі. Між тим, за його словами, договір характеризується саме тим, що він є нова єдина воля (теорія єдності, однаковості волей). Цю теорію, за його словами, захищав і М.Л. Дювернуа [14, 185].

З тим, щоб зрозуміти правову природу домовленості, необхідно проаналізувати категорії волі й волевиявлення. Воля - це внутрішня спрямованість, бажання кожного з учасників домовленості. Ця категорія є об'єктом дослідження не тільки юристів, а й психологів. Останні виділяють наступні її ознаки: 1) усвідомлений особою характер дії; 2) здатність людини коригувати свої дії; 3) наявність активності в подоланні труднощів [15, 123]. Тобто воля, з їхньої точки зору, є суб'єктивним проявом ставлення особи до своїх дій. На думку В.А. Ойгензіхта, воля - це психічне регулювання поведінки, яке полягає в детермінованому й мотивованому бажанні досягти поставленої мети у виборі рішень, розробці шляхів, засобів і застосуванні зусиль для їх здійснення [16, 24]. Різномасштабовані інтереси суб'єктів тільки тоді перетворюються на договір, коли воля його учасників співпадає, стає єдиною, взаємоузгодженою. Отже, пише О.Ю. Скворцов, укладаючи договір, його учасники, з одної сторони, погоджують свої інтереси, а з іншої - вимушені самообмежувати себе, з тим щоб досягнути бажаного результату - укласти договір [17, 839].

Волевиявлення - це зовнішнє вираження волі, воно має формуватися вільно, без жодного тиску з боку контрагентів чи третіх осіб. Без погодження волі як внутрішньої сторони домовленості неможливе й волевиявлення як форма зовнішнього вираження волі.

Перед тим, як досягнути домовленості, сторона повинна визначити свій інтерес (майновий чи немайновий) і підшукати контрагента, який зможе його задовольнити. Потреба задовольнити власний інтерес кожної зі сторін і складає вольовий момент майбутнього договору. Інтерес - це певна потреба в чому-небудь. Але потреба й інтерес - це не одне й те ж, хоча між ними існує нерозривний зв'язок. Співвідношення інтересу й потреби полягає в тому, що потреба - це певна взаємодія організму людини із зовнішнім матеріальним світом, яка характеризується фізичною залежністю й характерна як для людини, так і для тварини. Інтерес же представляє собою потребу, характерну для людини як для соціального суб'єкту, тобто потребу, що має соціальний характер. Потреба породжує інтерес, стає його змістом. Інтерес, що сформувався, означає конкретизацію потреби, тобто завершення процесу проходження потреби через свідомість суб'єкта й націленість суб'єкта на певне благо (майнове чи немайнове). Отже, по-

треба є первинною щодо інтересу.

Слід зазначити, що Конституційним Судом України надано офіційне тлумачення поняття "охоронюваний законом інтерес", який у логічно-смісловому зв'язку з поняттям "право" треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного й прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції й законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам [18].

Про те, що має вирішальне значення в договорі - воля чи волевиявлення - у літературі висловлюються три точки зору. Перша зводиться до того, що в разі виникнення спору закон надає перевагу волі, а не волевиявленню (Н.В. Рабінович, В.А. Тархов). Інші вважають, що перевагу слід надавати саме волевиявленню (І.Б. Но-вицький). Також існує думка, що в усіх випадках має бути єдність волі й волевиявлення (О.О. Красавчиков, О.С. Іоффе).

Безумовно, воля в праві має вирішальне значення, вона є передумовою виникнення права, а будь-яка юридична дія відбувається з людської волі. Важливість волі має й законодавче підґрунтя. Так договори із пороками волі незалежно від правомірності волевиявлення можуть бути визнані недійсними (ст. ст. 229-235 Цивільного кодексу України). Хоча на недійсність договору можуть впливати й пороки волевиявлення, тому абсолютизувати значимість чи то волі, чи то волевиявлення - неправильно. Водночас не можна заперечувати той факт, що волевиявлення отримало в законодавстві ширше врегулювання, оскільки має об'єктивне вираження в усіх його проявах і формах при укладенні й виконанні договору. Наприклад, при тлумаченні змісту правочину суд з'ясує наміри сторін (волю) тільки в тому разі, якщо акт волевиявлення сторін не дає змоги з'ясувати його зміст.

Судова практика свідчить, що при вирішенні справи в рівній мірі враховується як воля сторони, так і її зовнішній прояв. А тому найприйнятнішою здається третя позиція - у договорі вирішальне значення має єдність волі й волевиявлення.

З урахуванням викладеного зробимо наступні висновки.

1. Порядок укладення договору - це законодавчо визначений спосіб дій суб'єктів договірних правовідносин, спрямований на виникнення договірних зобов'язань й визначення його змісту. Порядок і спосіб укладення договору співпадають, якщо йдеться про класичне договірне правовідношення (укладення договору в загальному порядку). Спеціальний же порядок передбачає укладення договорів, які мають свої особливості, що залежать від способів укладення договору (укладення договору в обов'язковому порядку, за згодою третіх осіб, на торгах, на біржі, за рішенням суду тощо).

2. Хронологічно укладення договору виглядає наступним чином: 1) переддоговірні контакти сторін (переговори); 2) оферта; 3) розгляд оферти; 4) акцепт оферти. Стадії оферти й акцепту є обов'язковими у всіх випадках. На нашу думку, потребують спеціального правового регулювання на рівні ЦК України відносини, що пов'язані із проведенням переговорів. Необхідно встановити відповідальність сторін за їх недобросовісне проведення, зокрема, й за розголошення конфіденційної інформації, що стала відомою сторонам в ході та-

ких переговорів.

3. Розгляд оферти має значення тоді, коли законодавець передбачив порядок і строк її розгляду (наприклад, у разі укладення господарського договору).

4. Правова природа порядку укладення договору полягає у визнанні його процесом формування волі та її фіксацію в умовах договору як домовленості. Домовленість складається із зустрічно спрямованих і взаємоузгоджених волевиявлень контрагентів. За загальним правилом, така спрямованість носить взаємопротилежний характер. Відповідаючи на питання, що має вирішальне значення в договорі - воля чи волевиявлення - слід визнати, що вирішальне значення має єдність волі й волевиявлення.

Література

1. Денисов С.А. Некоторые общие вопросы о порядке заключения договоров // Актуальные проблемы гражданского права: Сборник статей / Под. ред. М.И. Брагинского. - М.: Статут, 1999. - С. 229-276.

2. Бородовский С.О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. - Х., 2005. - 20 с.

3. Договорное право / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. - 3-е изд., стер. - М.: Статут, 2011. - Кн. 1. - 847 с.

4. Договорне право України. Загальна частина: Навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; За ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 896 с.

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. // Офіційний вісник України. - 2006. - № 15. - Ст. 1171.

6. Принципи міжнародних комерційних договорів від 01.01.1994 р. (Принципи УНІДРУА). - [Електронний ресурс]: Правова система ЛІГА: ЗАКОН.

7. Принципи європейського контрактного права. - [Електронний ресурс]: <http://www.miripravo.ru/>.

8. Советское гражданское право: Учебник / А.М. Белякова, В.К. Бессмертный, А.Г. Быков и др.; Отв. ред. В.П. Грибанов, С.М. Корнеев. - М.: Юридическая лите-

ратура, 1979. - Т. 1. - 552 с.

9. Хозяйственный договор. Общие положения: Учебное пособие / Е.П. Губин, Д.Н. Сафиуллин, Е.А. Суханов; Отв. ред. Д.Н. Сафиуллин. - Свердловск: Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1986. - 72 с.

10. Советское гражданское право / С.Н. Братусь, Д.М. Генкин, Л.А. Лунц, И.Б. Новицкий; Под ред. Д.М. Генкина. - М.: Госюриздат, 1950. - Т. 1. - 495 с.

11. Гавзе Ф.И. Социалистический гражданско-правовой договор. - М.: Юридическая литература, 1972. - 168 с.

12. Общее учение об обязательстве / И.Б. Новицкий, Л.А. Лунц. - М.: Госюриздат, 1950. - 416 с.

13. Иванов В.В. К вопросу об общей теории договора // Государство и право. - 2000. - № 12. - С. 73-79.

14. Синайский В.И. Русское гражданское право (Пособие к изучению т. X ч. 1 и сенатской практики). - К.: Типография А.М. Пономарева, 1912. - 427 с.

15. Филиппов М.М. Понятие воли в советской психологии. Опыт определения воли. Проблемы методологии и логики. - Томск: Изд-во Томского ун-та. - 1967. - 130 с.

16. Ойгензихт В.А. Воля и волеизъявление. (Очерки теории, философии и психологии права). - Душанбе: Дониш, 1983. - 256 с.

17. Гражданское право: Учебник: В 3 т. / Е.Н. Абрамова, Н.Н. Аверченко, Ю.В. Байгушева и др.; Под ред. А.П. Сергеева. - М.: РГ-Пресс, 2011. - Т. 1. - 1008 с.

18. У справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 50. - Ст. 3288.

Денисюк В.В.

асистент кафедри цивільного права Національного університету "Одеська юридична академія"

Надійшла до редакції 24.08.2012

УДК 347.02:339.923

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Зудіхін О. В.

Одним із завдань, які стоять перед законодавцем при врегулюванні корпоративних відносин є не тільки декларування й забезпечення можливості учасникам таких відносин використовувати корпоративні права, а й забезпечення таким суб'єктам реальної можливості захистити й попередити порушення своїх прав. Для забезпечення ефективного функціонування господарських товариств необхідно передбачити не тільки механізми їх діяльності, а й забезпечити й гарантувати права осіб, які вступають у корпоративні відносини.

Ученими-юристами приймалися спроби дослідити окремі аспекти корпоративних відносин. Таким питанням присвячені роботи О.М. Вінник, О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцовой, І.М. Кучеренко, Н.О. Саніахметовой, Р.О. Стефанчука, І.В. Спасибо-Фатєєвої, Є.О. Харитоновна, О.І. Харитоновної, В.С. Щербини та ін. Детальному аналізу були піддані окремі питання корпоративних відносин і в дисертаційних дослідженнях, зокрема О.А. Воловик, О.Р. Кібенко, О.М. Переверзева, К.В. Денисенко та ін.

© О.В. Зудіхін, 2012

Проте розгляд способів захисту прав учасників корпоративних відносин, виявлення специфіки способів захисту саме у сфері корпоративних відносин не було предметом окремих досліджень.

Метою цієї статті є виявлення цивільно-правових способів захисту прав суб'єктів корпоративних відносин і особливостей їх застосування у сфері корпоративних відносин.

Залежно від характеру порушеного права, управомоченій особі надається можливість скористатися, як правило, певним способом захисту. Найчастіше особа, право якої порушено, може використати не будь-який, а цілком визначений спосіб захисту свого права. Такий спосіб захисту порушеного права прямо визначений спеціальним законом, який регламентує конкретні цивільні правовідносини [1]. Цивільно-правова доктрина під способами захисту цивільних прав розуміє закріплені чи санкціоновані законом правоохоронний засіб, за допомогою якого відбувається попередження та/

**ШДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**